

Требін Михайло Петрович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціології та політології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна
e-mail: m.p.trebin@nlu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1328-9865

Панфілов Олександр Юрійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна
e-mail: philosophy_ay@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8997-0120

ПОСТМОДЕРНІЗМ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ СМИСЛОВИХ ВІЙН

У статті робиться спроба визначення методології сучасних смислових війн. Розкривається поняття та сутність смислової війни. Обґрунтовується, що постмодерний дискурс формує базовий інструментарій смислових війн: створення симулякрів – образів відсутньої дійсності, за якими не стоїть будь-якої реальності; реінтерпретацію подій та явищ дійсності; посилення інтересу не до факту, а до його переосмислення, створення людиною власного апарату відторгнення «неправильних» інтерпретацій.

Ключові слова: смислова війна, смислова зброя, постмодернізм, постмодерний дискурс, симулякр.

Постановка проблеми. Сучасна гібридна війна характеризується особливою роллю інформації в боротьбі із супротивником [1, с. 120]. Інформаційні кампанії ведуться на глобальному, регіональному та локальному рівнях і не мають ні географічних, ні геополітичних, ні національних меж. Одне з визначень інформаційної боротьби характеризує її як атаку інформації на інформацію [2, с. 5]. Сучасна інформаційна боротьба набуває все більш самостійного характеру, її об'єкт постійно змінюється залежно від того, у якому середовищі (воєнному або мирному) така боротьба ведеться. Інформаційна війна не є єдиною. Під цю назву фахівці підводять три різні поняття: інформаційно-технічну війну (спрямована на кіберресурси), інформаційно-психологічну війну (спрямована на те, щоб опонент-противник прийняв

рішення, потрібне для сторони, що атакує) та смислової війни, що практично не досліджена за сутністю та змістом.

Дослідники зазначають, що смислова війна на відміну від інших має цілі, розташовані як завгодно далеко, навіть за межами життя покоління. Попри факти, що постійно змінюються, смисли зберігаються тривалий час, оскільки вони відбивають модель світу. Зокрема, Г. Почепцов стверджує, що смисли управляються оцінками і цінностями минулого часу, що вони не вигадані сьогодні, їх беруть готовими з арсеналів смислового зброї, все це розташовано навколо двох полюсів: Добра і Зла. «Наше» завжди буде наближене до Добра, а «чуже» – до Зла. Сміслові війни характеризуються переосмисленням фактів на користь інтерпретатора [3]. Отже, смислова війна працює з інтерпретаціями виходячи з наявної моделі світу. Інтерпретаційні процеси, як більш складні, стають важливішими за просто інформаційні [4, с. 21].

Таким чином, актуалізується проблема пошуку методологічних засад ведення смислового протиборства, зміни системи цінностей, картини світу широкого загалу суспільства.

Аналіз наукових джерел і публікацій свідчить, що концепт «смислова війна» останнім часом використовується в засобах масової інформації та науковій літературі. Зокрема, проблематика окремих аспектів смислових війн перебуває в центрі уваги дослідників Ю. Громика, О. Джолоса, Р. Марутян, О. Пеліна, Г. Почепцова, Ю. Соломонова та ін. Однак методологічні засади ведення сучасних смислових війн та смислового протиборства у вітчизняному науковому полі не отримали належного опрацювання.

Метою статті є розкриття методології сучасних смислових війн.

Виклад основного матеріалу. Тактична мета смислової війни – зробити кожну людину своєрідним «цензором», який сам буде тлумачити факти в потрібному, керованому сенсі: усе, визначене як «неправильне», відкидати, і засвоювати тільки те, що «дозволено». Стратегічна мета смислової війни – самознищення об'єкта агресії (соціальної групи, нації тощо). Отже, за своїм інструментарієм смислові війни спрямовані на просування ідей не прямо, а у фоновому режимі. Частково це пов'язано з небажанням викликати спротив, а з іншого боку, вони більш пасивні й можуть тривати тоді, коли ніхто, здається, війну не веде. Тобто інформаційні та віртуальні об'єкти мають два плани. Один план перебуває в полі зору реципієнта інформації, інший – поза його межами. Якщо інформаційно-психологічні операції працюють на одному плані, то смислові операції – на іншому [5].

На думку Г. Почепцова, одна з ключових відмінностей інформаційного та смислового протистоянь полягає в застосуванні принципово різних методів ведення війни: «Раніше в основі інформаційної війни стояло повідом-

лення, нині ж базою стає інтерпретація... Раніше ми бачили в світі те, про що нам розповідали. Тепер ми розуміємо те, що нам інтерпретують. Складний світ вимагає тлумачень» [4, с. 21].

Будь-яка знакова система має два боки: значення і сенс. Технократичне індустріальне суспільство, віддаючи перевагу практичному значенню речей, недооцінює роль смислів. Технократи зазвичай зверхньо ставляться до гуманітаріїв, але останнім часом усе частіше програють їм. Сміслова зброя здатна змінювати наявні цілі на потрібні або непотрібні, зменшувати або перебільшувати наявне значення речей та дій, легалізувати заборонене та табуйоване. Одним з практичних різновидів смислової зброї слід вважати технологію «вікно Овертона (вікно дискурсу)» Ця технологія дає можливість «розмивати смисли», змушувати їх не існувати у вигляді цінностей, а лише мерехтіти перед противником, створювати так звану «маячню», змушувати втрачати зміст того, що відбувається навколо супротивника [6].

Сміслові війни передбачають використання зовсім іншого інструментарію. Факти відходять на другий план. Достовірність факту не є настільки важливим параметром, як у випадку з інформаційним простором. Завжди можна знайти інший факт, якщо наведений факт не сприймається. Факт вторинний, первинним є необхідний образ-смісл. О. Харитоненко зазначає, що семантичні диверсії «стартують» від образу, метафори, влучно підбраного слова-кліше, під які згодом факти реальної дійсності лише «підтасовуються». Противник у цій війні «працює з образом окремо, а з фактом окремо; потрібний образ робить яскравим, а непотрібний факт – каламутним і спірним... [7, с. 161]. При цьому основними методами ведення смислової війни є реінтерпретація, «концептуальний переклад», міфологізація свідомості і ритуалізація поведінки.

У науці сьогодні не достатньо вивченим залишається питання методології смислової війни, за допомогою чого можна вільно «зайти» на «територію сенсів» жертви агресії, змінити систему цінностей, картину світу? З усього розмаїття методологій, що можуть бути застосовані до пояснення феномену смислової зброї, на наш погляд, принципово слід виокремити одну – постмодернізм. Постмодерністський дискурс чітко виокремлюється серед інших філософських напрямів і за тематикою, і за понятійним апаратом, і за світоглядними основами, особливо в умовах формування сучасного інформаційного суспільства [8, с. 215–216].

Незважаючи на різницю в тлумаченні терміна «постмодернізм» усі прибічники його застосування вбачають у ньому методологічний інструмент для визначення позиції відходу від класичного раціоналізму і модернізму. Методологічній культурі модерну, зазначає А. Павко, близький науковий аналіз дійсності, у тому числі її соціокультурних феноменів, за допомогою

лінійних категоріальних схем, утілення принципів жорсткого раціоналізму в пізнанні. До традиційних уявлень, притаманних раціоналізму модерної доби, або так званій науковій раціональності, належить образ світу, де немає оманливих ілюзій, конфліктів, недоречностей, несподіванок, непередбачуваного. Незалежно від того, чи можна уявити собі таку картину, вона не нагадує буття, яке ми емпірично відчуваємо, до якого прагнемо пристосуватися [9, с. 36]. Закономірним наслідком панування раціоналістичних ідей стали індустріальний прогрес, тоталітарні режими, геополітичне і культурне протистояння країн і континентів, безробіття [10, с. 115]. Навпаки, постмодернізм – заклик до подолання таких негативних феноменів суспільства епохи модерну, як «тоталітаризація» різних сфер життя, «відчуження об'єктивного знання», «лімітація» думок, дій людини різними привидами «загального», «раціонального» чи «істинного».

Виокремлюючи характерні риси постмодерністського мислення, слід зазначити, що воно антидогматичне, антитоталітарне за суттю, не сприймає ніякої абсолютизації. Критично оцінюючи будь-які форми монізму, ортодоксії, утопічних уявлень, прихованого деспотизму, воно відкриває простір для плюралізму, поліваріантності, конкуренції альтернативних парадигм. Історія філософії свідчить, що хоча раціоналізм має вирішальне значення для пізнання, проте ірраціоналізм теж відіграє не тільки негативну, а й у багатьох випадках позитивну роль, бо залучає до арсеналу пізнання методи, які поступово раціоналізуються, хоча спершу вони виглядали як суто ірраціональні.

У постмодерному дискурсі можемо виокремити декілька основних ідей, що успішно використовується у смислових протистояннях сучасності.

По-перше, це текстуалізація світу. Світ має сприймається як текст. Ж. Деріда зазначає, що ніщо не існує поза текстом. Ця думка є визначальною для постмодернізму. Доволі чітко її представляє український дослідник В. Єшкілев, який зазначає: «... всі ці держави, всі ці зв'язки, вся ця комунікація мешкає в тому домі, який називається “текст”... Порівняно з цим текстом, який є вже власним царством, власною імперією із своїми законами, своїми знаками і символами, – всі ці вкраплення, більш або менш конотовані з поняттям “реальність”, вони виступають тільки як цитати, гіперцитати, складні цитати, дуже складні цитати» [11]. Для опису реальності в межах постмодернізму використовуються поняття «наратив», «текстуальність», «інтертекстуальність».

По-друге, оскільки все розуміється як текст, то суб'єкт існує всередині тексту. Більше того, суб'єкт поглинається текстом. Людина постає як набір різних ідентичностей, прив'язаних до тих чи інших локально-культурних умов чи соціально-політичних контекстів. Доволі вдало становище людини в умовах постмодерну представив З. Бауман, стверджуючи, що хронічним

атрибутом «постсучасного» стилю життя виявляється непослідовність дій, фрагментаризація й епізодичність різних форм активності суб'єктів. Відповідно до цього суб'єкт перестає ставитися до себе як до чогось постійного, а постмодерні суспільства характеризуються постійним рухом, різноманітністю, змінами [12].

По-третє, постмодернізм характеризується розчаруванням в ідеалах Просвітництва. Зокрема, висловлюється недовіра до Розуму, заперечуються причинно-наслідкові зв'язки та існування ціннісних абсолютів [13, с. 56]. Постмодерна ситуація характеризується також тим, що зникають традиційні авторитети. На зміну інтелектуалам та політикам приходять спортсмени, артисти, шоумени тощо.

По-четверте, постмодерністський дискурс є принципово антифундаментальним, його цікавлять не субстанційні єдності і граничні (метафізичні) причини, а децентровані, розсіяні множини – відмінності. Під «загальною роботою законів» постмодернізм шукає і знаходить «гру особливостей». Інакше кажучи, в основу буття постмодернізм кладе відмінності. Єдність, тотожність у нього стосується відмінного. Відмінності – остання реальність, за ними вже нічого немає [14, с. 54–55].

По-п'яте, важливе місце в сучасному постмодерному дискурсі належить теорії симулякра (лат. *simulacrum* – зображення, подоба, видимість; *simulo* – робити вигляд, прикидатися) Ж. Дельоза та Ж. Бодрієра [15], згідно з якою симулякри, щораз далі відриваючись від відтворення реального, зрештою, стають повністю автономними, відірваними від реальності, яку вони спочатку репрезентували. Як зазначає Ж. Дельоз: «Ми “купаємося” в симулякрах; за допомогою їх ми сприймаємо, мріємо, бажаємо, діємо. Ці фантоми не є реальними і фізичними об'єктами, але вони мають фізичну реальність. Вони дозволяють нам відчувати, сприймати те, що повинно сприйматися, і так, як це повинно сприйматися відповідно до своїх призначень, згідно з тією дистанцією, яку вони долають, і тими деформаціями, які вони зазнають...» [16, с. 248].

У постмодерністських теоріях XX–XXI ст. трактування поняття «симулякр» пов'язане з кризою теорії репрезентації. Остання є базисом і теорії відображення, і теорії мімезису, і ширше класичного підходу до мови (як тієї чи іншої системи знаків) і реальності, яку вона представляє. В основі цієї теорії лежить принцип відповідності (еквівалентності) між свідомістю і реальністю, між копією та оригіналом, між поняттям і річчю, між знаком і референтом тощо. Копія не існує просто так, завжди є зразок, який вона і відтворює. Якщо прибрати оригінал (зразок), зникне і його копія. Знак завжди відсилає до свого референту, вказує на деяку реальність, знаком якої він і є. Цінність знака не в ньому самому, а саме в цій реальності, що укла-

дена в ньому або стоїть за ним. У межах класичної теорії мови знак має дві основні складові. Є те, що означає, в ролі якого може виступати звук, письмовий знак, матеріальний об'єкт тощо, і те, що означається, значення цього матеріального об'єкта, слова, пропозиції тощо. Виділяють і третю складову референт, тобто реальний об'єкт у реальному світі, до якого відсилає знак (реальна попуга протистоїть поняттю попуги чи звуку «попуга»).

Для постмодернізму характерна тенденція розглядати цю референцію як вигадку, міф. Більше того, ставиться під сумнів концепція мови як іменування, називання речей конкретними іменами, заперечується безпосереднє відношення між тим, що означає, і означуваним. Прихильники цього підходу кажуть: ми не перекладаємо окремі слова, що складають речення, в план їх значущих, тобто того, що вони означають. Швидше, ми читаємо речення загалом і з взаємовідносин його слів (що означають) виводимо те значення, яке визначається як «ефект сенсу». Таким чином, те, що означається виявляється ілюзією або міражем, являє собою ефект, вироблений взаємовідносинами тих чи інших значущих. Те, що означає, починає панувати над означуваним, стає більш реальним, ніж та «реальність», про яку воно має нібито свідчити. Таким чином, симулякр в постмодерністському сенсі це знак, який не має референта.

Ж. Дельоз схильний трактувати симулякри насамперед з онтологічної точки зору. Взявши за основу ідеї Платона, Ж. Дельоз розвинув їх далі. Він називає платонівські копії «вторинними володарями. Вони цілком обгрунтовані претенденти, забезпечені подобою» [17, с. 228–229], а симулякри «помилковими претендентами, що виникають на основі відсутності подібності і позначають перекручення або відхилення» [17, с. 229]. На переконання Дельоза, існують дві онтології або два способи прочитання світу, які фіксуються такими фразами: «різниться тільки те, що подібне» і «тільки різне може бути подібно один одному». З точки зору першої фрази, ми можемо мислити різне лише на основі ідеї попередньої тотожності (ідентичності), друга ж фраза закликає нас мислити тотожність як продукт відмінності. Перша встановлює світ як зображення, друга визначає світ як фантазм (симулякр). У світі симулякра (симулякрів) відсутні головні ознаки світу зображення (репрезентації): немає привілейованої точки зору, немає ієрархії, немає наслідування (зразку). Місце наслідування займає симуляція, але не як ілюзія й обман, а як маска (костюм), за якою завжди є інша маска. Таким чином, симулякр – це не імітація будь-якої ідеї (зразка) і не навмисне спотворення її, це дія, що відхиляє зразок-оригінал і його особливу позицію. Симулякр виробляє (симулює) подобу, але тільки як зовнішній ефект. Його внутрішній принцип відмінність, завдяки якому він вислизає від тотожності, подібності, подоби. Він руйнує зразок і множить копії так, що вже не-

можливо сказати, де копія, а де оригінал. Відповідно зникає і будь-який критерій, який дозволив би встановити пріоритет одних речей стосовно інших.

Ж. Бодріяр вважає симулякр продуктом симуляції, під якою він розуміє заміну реального світу уявним, але більш прийнятним людині як реально існуючий. Автор характеризує сучасність як епоху загальної симуляції, що створює гіперреальність, яка охоплює всі сфери життя особистості, яка звикла в епоху постмодернізму не відрізняти справжнє від вимислу. На його думку, реальність закінчилася, поступившись місцем симулятивній гіперреальності симулякрів: «Територія більше не передує мапі, ні переживає її. Відтепер території передує мапа прецесія симулякрів тепер вона [мапа] породжує територію» [15, с. 16]. Симулякр висловлює приховані інтенції, прихований вплив на реципієнтів, цілеспрямоване заміщення реальності помилковими символами-брендами. Він стає найпотужнішим знаряддям маніпулювання свідомістю мас.

Залежно від історичного періоду Ж. Бодріяр виділив три категорії симулякрів, кожна з яких ще ближче в часі до сучасності, то більше є відірваною від зразків реального світу. Отже, симулякри, які належать до першого порядку, ще вказують на джерело-оригінал, ілюстрацією цього може бути барокова підробка в епоху Відродження. «Підробка йде на всіх рівнях, від фальшивого жилета (тільки спереду) до ліпних інтер'єрів і грандіозних театральних машин бароко» [18, с. 116], зазначає Ж. Бодріяр.

Промислова революція з її механізованими процесами виробництва стояла біля витоків симулякрів другого порядку, де творяться цілі конвеєрні серії аналогічних рівноцінних копій. Симулякр третього порядку це знак без зафіксованого за ним значення, що взаємодіє з іншими знаками відповідно до приписів коду владних структур. Ці симулякри, внаслідок тісного зв'язку із засобами комунікації та масової інформації утворюють симульовану гіперреальність, що є реальнішою за саму реальність.

У постмодерну добу навколо людини існує велика кількість симулякрів, цих знаків-фальшивок, які, відірвавшись від своїх першооснов, підмінюють собою справжні сенси, створюючи зовсім інший світ, ніж той, у якому звикла жити людина, світ, створення якого відбулося з такою шаленою швидкістю, що людина виявилася неготовою до зустрічі з ним. Симулякр третього порядку – це знак без референта, проте вже представляє собою абсолютну сингулярність і зовсім некерований. Як підкреслює Ж. Бодріяр: «Симулякр першого порядку діє на основі природного закону цінності, симулякр другого порядку на основі ринкового закону вартості, симулякр третього порядку на основі структурного закону цінності» [18, с. 115]. Згідно з Ж. Бодріяром у породженні і поширенні симулякрів головну роль віді-

грають усі різноманітні засоби масової інформації, які він позначає терміном «медіа».

З точки зору виробництва симулякрів найбільш грандіозної і масштабної постає саме медіатична сфера, здатна торкнутися будь-яких інших сфер: політичної, біологічної, медичної, психологічної тощо, і саме медіуму Ж. Бодріяр приділяє значну увагу у своїй концепції симулякрів. Важливо ще й те, що інформація мас-медіа більше не має нічого спільного з «реальністю» фактів, «реальність» також уже протестована.

Наповнення симулякра смислами відбувається в чотири етапи. Спочатку симулякр проявляється як відбиття події, маскуючи соціальну дійсність; потім він ту дійсність спотворює; наступним етапом маскується наявність соціальної дійсності; завершенням процесу стає віртуалізація образу, що не стосується реальності, стаючи своїм власним симулякром [15, с. 23].

Народження симулякрів можливе при навмисному замовчуванні інформації, хронологічного порядку проходження подій, евфемістичному перифразі, навішуванні ярликів, які несуть оцінне значення, маніпулюванні текстовим матеріалом, його урізанням або перестановкою окремих його частин та ін. Завдяки зусиллям фахівців виникли симулякри «бандерівець», «Правий сектор», «київська фашистська хунта», «терорист», «сепаратист», «Новоросія» тощо. Тобто виникають симулякри терору, жахіття або катастроф, які лякають більше, ніж реальні вияви насилля чи стихійні лиха, які переживаються в реальності.

Можна виокремити особливості використання симулякрів для формування необхідної свідомості людей в умовах смислових війн: а) застосовується метод персоніфікації події; для цього подія висвітлюється в контексті долі окремої особистості (жінки, «яка спостерігала за катуванням трирічного хлопчика» або «яка втратила під час бомбардування єдину дитину» тощо); б) візуалізація інформації; якщо до 1990-х років у подачі інформації через ЗМІ переважав вербальний компонент, то поява супутникового телебачення, технологій створення віртуальної реальності відкрили нові можливості впливу на психіку людини за допомогою візуалізованих образів. Такий вплив спирається на чуттєво-емоційний досвід людини, якому вона більше довіряє ніж словам; в) широке використання образів-метафор. Як відомо, метафора є засобом перенесення сенсу з більш знайомого феномена на менш знайомий. г) подача вербальної і візуальної інформації в контексті ціннісних орієнтацій більшості громадян цієї держави. У сучасних ЗМІ найчастішими способами подання політичної інформації є такі фрейми, як «порушення прав людини», «захист прав національних меншин», «національні інтереси», «тероризм», «екстремізм», «екологічна загроза» тощо; д) використання феномену «цапа-відбувайла», коли для каналізації негатив-

ної енергії людей, їхньої консолідації довкола вождя використовують образ «ворога», який нібито й є відповідальним за біди, що звалилися на їхні голови. Як правило, як такого «цапа-відбувайла» вибирають будь-який народ, політичну партію або її лідера, державу, релігійну групу тощо.

Симулякри породжують феномен маси. Маси визначаються як мовчазна більшість, чорна дірка, що поглинає соціальне. Маси тяжіють до фізичної та статичної форми, яка є одночасно не-соціальною та над-соціальною. Маси, на думку Ж. Бодріяра, не можуть бути керованими жодною політичною владою. Маси також породжують ілюзії влади [19].

Висновок. Таким чином, постмодернізм зумовлює нові способи осмислення соціальної та політичної реальності, оскільки пропонує власний тип раціональності. Спираючись на постмодерний дискурс, характерною рисою смислових війн постає певний базовий інструментарій: симуляція – створення симулякрів – образів відсутньої дійсності, позбавлених оригіналу, поверхневих, гіперреалістичних об'єктів, за якими не стоїть будь-яка реальність; реінтерпретація подій та явищ дійсності; охоплення не одного сегменту населення, а широкого загалу суспільства; більший інтерес не до факту, а до його переосмислення, створення людиною власного апарата відторгнення «неправильних» інтерпретацій.

Фізичні війни захоплюють фізичний простір, інформаційні – інформаційний. Сміслові війни захоплюють усе: і віртуальний, і когнітивний простори, а також програмують у результаті й простір інформаційний навколо людини. Це пов'язано з феноменом сприйняття, відповідно до якого людина бачить навкруги тільки те, що відповідає її картині світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Требін М. П. Гібридна війна як нова українська реальність. *Український соціум*. 2014. №3. С.113–127.
2. Почепцов Г. Сенси і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.
3. Почепцов Г. Сміслові війни в політиці та бізнесі. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/4633/2013-03-10-smislovi-viini-v-polititsi-ta-biznesi/>.
4. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 21–27.
5. Марутян Р. Р. Що таке сміслові війни та чому вони загрозовіші за інформаційні? *UKRLIFE.TV*. Грудень 2017. URL: https://www.youtube.com/watch?v=b2EZh_7Grkw.
6. Продум М. Вікно Овертону: технологія знищення, або як легалізувати що загодно. URL: <https://www.ar25.org/article/vikno-overtona-tehnologiya-znyshchennya-abo-yak-legalizuvaty-shcho-zavgodno.html>.

7. Харитоненко О. Сміслові війни в межах гібридних протистоянь. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22259/1/Kharytonenko_HVIZh_2018_S.%20143-228.pdf.
8. Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства: монографія / за заг. ред. проф. Панфілова О. Ю. Харків: ФОП Данилко Н. С., 2017. 388 с.
9. Павко А. Методологія модерну і постмодерну: проблеми синтезу протилежних підходів. *Вісник НАН України*. 2011. № 3. С. 34–39.
10. Схотний В. Рациональное та ірраціональне в науці й освіті. Київ – Дрогобич: Коло, 2003. 288 с.
11. Єшкілев В. Постмодерністична «машина вживання» і українська культурна традиція. *Ї*. 2000. № 9. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/jeshkilev.htm>.
12. Шевчук В. Постмодерні виміри політичної філософії. *Філософія, педагогіка, суспільство. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету*. 2011. № 1. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/3748/1/Shevchuk.pdf>.
13. Додонова В. Методологічні настанови постмодернізму: від поетичного мислення до поетичної раціональності. *Versus*. 2014. № 2. С. 55–61. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/404/1/1021-2101-1-PB.pdf>.
14. Фоменко А. М Гуманізм чи антигуманізм? дискурс постмодерну. *Вісник НАУ*. Серія: Філософія. Культурологія. 2014. № 1 (19). С. 52–57.
15. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция / пер. с фр. и вступ. ст. О. А. Печенкиной. Тула: Тульский полиграфист, 2013. 204 с.
16. Делез Ж. Лукреций и натурализм. *Интенциональность и текстуальность. Философская мысль Франции XX века*. Томск: Водолей, 1998. С. 241–252.
17. Делез Ж. Платон и симулякр. *Интенциональность и текстуальность. Философская мысль Франции XX века*. Томск: Водолей, 1998. С. 225–240.
18. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. Москва: Добросвет, 2000. 387 с.
19. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2000. URL: <http://www.anthropology.ru/ru/texts/ baudrill/silent.html>.

REFERENCES

1. Trebin M. P. (2014) Hibrydna viina yak nova ukrainska realnist. *Ukrainskyi sotsium*. 3. 113–127 [in Ukrainian].
2. Pocheptsov H. (2016) Smysly i viiny: Ukraina i Rosiia v informatsiinii i smyslovii viinakh. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
3. Pocheptsov H. Smyslovi viiny v politytsi ta biznesi. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/4633/2013-03-10-smislovi-viiny-v-polititsi-ta-biznesi/> [in Ukrainian].
4. Pocheptsov H. H. (2013) Smyslovi ta informatsiini viiny. *Informatsiine suspilstvo*. 18. 21–27 [in Ukrainian].

5. Marutian R. R. (2017) Shcho take smyslovi viiny ta chomu vony zahrozlyvishi za informatsiini? *UKRLIFE.TV. Hruden*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=b2EZh_7Grkw [in Ukrainian].
6. Produm M. Vikno Overtonu: tekhnolohiia znyschennia, abo Yak lehalizuvaty shcho zavhodno. URL: <https://www.ar25.org/article/vikno-overtona-tehnologiya-znyschennya-abo-yak-legalizuvaty-shcho-zavgodno.html> [in Ukrainian].
7. Kharytonenko O. Smyslovi viiny v mezhakh hibrydnykh protystoian. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22259/1/Kharytonenko_HVIZh_2018_S.%20143-228.pdf [in Ukrainian].
8. Filosofsko-sotsiolohichni aspekty suchasnoho informatsiinoho suspilstva: monohrafiia (2017). Za zah. red. prof. Panfilova O. Iu. Kharkiv: FOP Danylo [in Ukrainian].
9. Pavko A. (2011) Metodolohiia modernu i postmodernu: problemy syntezy protylezhnykh pidkhodiv. *Visnyk NAN Ukrainy*. 3. 34–39 [in Ukrainian].
10. Skhotnyi V. (2003) Ratsionalne ta irratsionalne v nautsi y osviti. Kyiv – Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
11. Yeshkilev V. (2000) Postmodernistychna «mashyna vzhyvannia» i ukrainska kulturna tradytsiia. *Yi*. 9. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/jeshkilev.htm> [in Ukrainian].
12. Shevchuk V. (2011) Postmoderni vymiry politychnoi filosofii. *Filosofia, pedahohika, suspilstvo. Zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu*. 1. URL: <https://eprints.ua.edu.ua/3748/1/Shevchuk.pdf> [in Ukrainian].
13. Dodonova V. (2014) Metodolohichni nastanovy postmodernizmu: vid poetychnoho myslennia do poetychnoi ratsionalnosti. *Versus*. 2. 55–61. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/404/1/1021-2101-1-PB.pdf> [in Ukrainian].
14. Fomenko A. M (2014) Humanizm chy antyhumanizm? dyskurs postmodernu. *Visnyk NAU. Serii: Filosofii. Kulturolohiia*. 1 (19). 52–57 [in Ukrainian].
15. Bodriyyar Zh. (2013) Simulyakryi i simulyatsiya. Per. s fr. i vstup. st. O. A. Pechenkinoy. Tula: Tul'skiy poligrafist [in Russian].
16. Delez Zh. (1998) Lukretsiy i naturalizm. *Intentsionalnost i tekstualnost. Filosofskaya myisl Frantsii XX veka*. Tomsk: Vodoley, 241–252 [in Russian].
17. Delez Zh. Platon i simulyakr. *Intentsionalnost i tekstualnost. Filosofskaya myisl Frantsii XX veka*. Tomsk: Vodoley, 225–240 [in Russian].
18. Bodriyyar Zh. (2000) Simvolicheskiy obmen i smert. Moskva: Dobrosvet [in Russian].
19. Bodriyyar Zh. (2000) V teni molchalivogo bolshinstva, ili Konets sotsialnogo. Ekaterinburg: Izdatelstvo Uralskogo unIversiteta. URL: <http://www.anthropology.ru/ru/texts/baudrill/silent.html> [in Russian].

Требин Михаил Петрович, доктор философских наук, профессор,
 заведующий кафедрой социологии и политологии,
 Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Панфилов Александр Юрьевич, доктор философских наук, профессор, профессор кафедры философии, Харьковский национальный университет Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба

ПОСТМОДЕРНИЗМ КАК МЕТОДОЛОГИЯ СОВРЕМЕННЫХ СМЫСЛОВЫХ ВОЙН

В статье осуществлена попытка определения методологии современных смысловых войн. Раскрывается понятие и сущность смысловой войны. Обосновывается, что постмодернистский дискурс формирует базовый инструментарий смысловых войн: создание симулякров – образов отсутствующей действительности, за которыми не стоит любая реальность; реинтерпретацию событий и явлений действительности; усиление интереса не к факту, а к его переосмыслению, созданию человеком собственного аппарата отторжения «неправильных» интерпретаций.

Ключевые слова: смысловая война, смысловое оружие, постмодернизм, постмодернистский дискурс, симулякр.

Trebin Mikhailo Petrovych, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Sociology and Political Science, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Panfilov Oleksandr Yuriyovych, Doctor of Philosophical Sciences, Professor Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University, Kharkiv, Ukraine

POSTMODERNISM AS A METHODOLOGY OF MODERN SEMANTIC WARS

Problem setting. *The information war is not a united one, it includes three different aspects – the information and technical war (aimed at cyber resources), the information and psychological war (designing to make an opponent decide in the way necessary for an attacking side) and the semantic war. Researchers note that, in contrast to others, the semantic war has far goals that lie even beyond the limits of the life of a generation. Unlike facts that are constantly changing, meanings remain valid for a long time as they reflect the model of the world. The semantic war deals with interpretations based on the existing model of the world. Interpretation processes, being more complex, become more important than just informational ones.*

Thus, the problem of searching for the methodological foundations of conducting semantic confrontation, changing the value system, and the world picture of the general public of the society is becoming more and more topical.

Recent research and publications analysis. *The issues of certain aspects of semantic wars are in the centre of attention of such researchers as Yu. Gromyko, A. Dzholos, R. Marutyanyan, A. Pelin, G. Pocheptsov, Yu. Solomonov and others. However, the methodol-*

ogy of semantic warfare remains insufficiently studied although this can help freely “enter” the “territory of meanings” of the victim of aggression, change the value system, and the picture of the world.

Paper objective. *The goal of this paper is to clear up the methodological foundations of modern semantic wars.*

Paper main body. *The article attempts to determine the methodology of modern semantic wars. It is justified that postmodernism is one of the methodologies that can be used to explain the phenomenon of semantic weapons. Postmodernist discourse greatly differs from other philosophical directions in terms of topics, conceptual apparatus, and ideological foundations, especially in the context of the formation of a modern information society.*

It is determined that several basic ideas can be distinguished within the postmodern discourse, these ideas being successfully used in the present semantic confrontations.

First, this is the textualization of the world. The world should be understood as a text. Second, since everything is understood as a text, the subject exists within the text. Moreover, the subject is absorbed by the text. A person appears as a set of different identities that are tied to one or another local-cultural condition or socio-political context. Third, postmodernism is characterized by disillusionment with the ideals of the Enlightenment. In particular, the Reason is not believed in any more, causal relationships and absolute values are denied. Fourth, the postmodernist discourse is principally anti-fundamental, it is not interested in substantial unity and ultimate (metaphysical) causes but in decentralized, scattered sets – differences. Fifth, an important place in the modern postmodern discourse belongs to the theory of simulacrum.

A simulacrum is a product of simulation, which replaces the real world with an imaginary one but which is more acceptable for a person as a real one. A simulacrum produces (simulates) a similarity but only as an external effect. Its internal principle is the difference, due to which it eludes of identity, similarity, likeness. It destroys the sample and multiplies the copies so that it is not possible any longer to tell where the copy is and where the original is. Simulacra give rise to the phenomenon of masses. Masses are defined as the silent majority, a black hole absorbing social aspects. The masses gravitate toward a physical and static form, which is simultaneously non-social and supra-social.

Conclusions of the research. *It is concluded that postmodernism brings about new ways of understanding social and political reality since it offers own type of rationality. Based on the postmodern discourse, a characteristic basic semantic toolkit arises as a feature of semantic wars: the simulation, that is the creation of simulacra – missing reality images that lack originality and that are superficial, hyper-realistic objects that do not have any reality behind them; reinterpretation of events and phenomena of reality; the coverage of not just one segment of the population but the general public; more interest that does not focus on a fact but on its rethinking, the creation of an apparatus for rejecting own “incorrect” interpretations.*

Keywords: *semantic war, semantic weapons, postmodernism, postmodern discourse, simulacrum.*